

PAÁR ÁDÁM: A KOSZTÜMÖS FILM TÖRTÉNÉS SZEMMEL

Múltunk a moziban

LÉNÁRT ANDRÁS

A MÚLTAT A FILM IS FORMÁLJA, JÓ ESETBEN A TÉNYEKHEZ HÜEN.

A történelemtudomány és a filmtörténet közös metszetének vizsgálatát az 1970-es évekig csak elvétve vette komolyan a tudományos világ. Ezután léptek színre azok a jobbára nyugat-európai és amerikai, mára már klasszikusnak számító szerzők, akik beemelték e területet az akadémiai világba, a többségük a történelemtudomány és a szociológia felől érkezett. Magyarországon ez a folyamat (is) tovább tartott, de mondhatjuk, hogy még ma is tart: bár a magyar történelem filmes ábrázolása gyakran visszatérő téma, az egyetemes történelem és a film összekapcsolása keveseket ihletett meg a hazánkban olyan mértékben, hogy rövidebb cikkek mellett tudományos tanulmányokat vagy monográfiákat publikáljanak erről. E sorok írója, aki

a fent jelzett kevesek egyike, örömmel olvasta és hallgatta az elmúlt években Paár Ádám írásait és rádióbeszélgetéseit, amelyek – a szerző „tisztán” történelmi-politológiai publikációi mellett – különféle hosszúságú, könnyen érthető stílusú magyarázatokon keresztül mutatták be a nagyközönségnek egy adott történelmi esemény filmes ábrázolását vagy egy múltban játszódó mozgókép történelmi hátterét. Csak idő kérdése volt, hogy hosszabb terjedelemben is értekezzen valami hasonlóról, ennek megtestesülése pedig egy olyan könyv lett, amely illeszkedik a szerző korábbi filmes tematikájú, esetenként a Filmvilágban megjelent, közleményeinek sorába.

Paár Ádám vállalása az, hogy egy ismeretterjesztő kötetben olyan filmekről írjon, amelyek alapvetően történelmi környezetben játszódnak, de nem feltétlenül (vagy kifejezetten nem) történelmi filmek – a kettő közötti különbségről többször is ír, és az úgynevezett „kosztümös filmek” kategóriájába sorolja az érdeklődése középpontjába helyezett alkotásokat. Ennek definícióját is körüljárja, így tisztában lehetünk azzal, hogy a „kosztümös film” elnevezés is elég képlékeny kategória, sokan, sokféle módon értelmezhetjük. A szerző is nyújt egy interpretációt, a könyv további részei pedig ehhez alkalmazkodva vonultatják fel a mozgóképes példákat.

Az ismeretterjesztés mellett a másik kulcsszó a szubjektivitás, amely ilyen esetben egy szükséges velejárója a munkának. Paár saját döntése, hogy mely filmeket válogatja be, miért éppen azokat tartja említésre méltónak, és mit világít meg azok készítésének

körülményeiről vagy a történelmi kontextus háttérének részleteiből. A sorokat olvasva természetesen gyakran vitatkozhatunk vele, hogy mi nem ezt az alkotást választottuk volna, vagy adott filmmel kapcsolatban mi nem ezt emeltük volna ki; a lehetőségek tárháza oly tág, hogy lehetetlen mindenkit kielégítő kompromisszumra jutni. A könyvbe került témák a szerző választásának eredményei. Korokat, témákat, jelenségeket idéz meg, majd társítja hozzájuk az odaillő mozgóképeket, és különböző szálak mentén összekapcsolja őket. A tárgyalt témakörök közül valamelyik adja magát, hogy feltűnjön egy ilyen vonatkozású könyv lapjain, mint a western, a nemzet és nacionalizmus kérdése vagy a bibliai vonal, mások esetében egyértelműen a szerző speciális érdeklődésének köszönhető, hogy éppen erről is szólni szeretne: „Az amerikai film az 1945 utáni német politikai nevelésben” fejezetcím valószínűleg máris magáért beszél, de a populista hősök feltűnéséről sem biztos, hogy mindannyian írtunk volna – utóbbira természetes magyarázat a szerző előlétele, amely során publikált már könyvet a populisták (h)őseiről is.

Nem tudományos jellegű szakkönyvről van szó, hanem egy olyan ismeretterjesztő kötetéről, amely bevezeti az elmúlt korok környezetébe helyezett filmek világába azokat az olvasókat, akik kevésbé jártasak e témában, és szeretnek rácsodálkozni egy-egy alkotás mögött álló valós vagy fiktív történetre. Sok érdekességet olvashatunk a könyv lapjain, amelyek talán még érdekesebbek is lehettek volna, amennyiben a szerző tágítja a vizsgálatának spektrumát: a feltüntetett forrásai egyetemes történelmi és filmtörténelmi vonatkozásban is többségében magyar nyelvű írások (persze vannak azért külföldiek is), azok sem feltétlenül a legfrissebb keltezésűek, miközben adott témához könnyen és nagy számban elérhetőek olyan idegen (leginkább angol) nyelvű cikkek és tanulmányok is, amelyek pontosabb, frissebb, sokszínűbb információval rendelkeznek az adott filmről és hátteréről. De ez is a szerző döntése volt, mi pedig természetesen elfogadjuk, mert a könyv lapjairól tisztán látszik Paár a téma iránt tanúsított szeretete.

UNICUS MŰHELY, BUDAPEST, 2022

Paár Ádám

A kosztümös film történéssz szemmel

